

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2023. – Т. 48. – С. 74-84
DOI: 10.31861/mhpi2023.48.74-84

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2023. – Volume. 48. – pp. 74-84
DOI: 10.31861/mhpi2023.48.74-84

УДК 351.746.1:327(510)

© Богдан Голянич¹

Зовнішні ризики безпеки Китаю: прогнози та сценарії розвитку

У статті досліджуються зовнішні ризики безпеки Китаю, які впливають на його національні інтереси та безпеку. З розвитком економічної політики Китай постійно прагне покращити свої геоекономічні та геополітичні позиції на міжнародній арені, при цьому стикаючись з проблемами та ризиками, які в тій чи іншій мірі заважають Китаю йти до своєї цілі. Визначені та описані наступні зовнішні ризики безпеки Китаю, що включають: китайсько-американські та китайсько-європейські відносини, безпеку вздовж «Одного поясу, одного шляху», нестабільність в Тайванській протоці, напруженість у сфері безпеки Північно-Східної Азії, мутацію нового вірусу корони, уповільнення світової економіки, чорне золото, російсько-українську війну. Зокрема російсько-українська війна похитнула міжнародну безпеку країн, в тому числі і Китай: можливість втягнення у війну країн НАТО; залякування Росією про використання тактичної ядерної зброї.

Розглянуто основні сценарії розвитку подій, які можуть мати місце в Китаї в разі впливу зовнішніх ризиків безпеки та встановлені напрями роботи дипломатії Китаю для боротьби з основними ризиками в перспективі.

Ключові слова: Китай, США, ЄС, китайсько-американські відносини, зовнішні ризики, безпека, внутрішні та зовнішні конфлікти.

China's External Security Risks: Forecasts and Development Scenarios

The article conducts comprehensive research and multiple analyzes to identify the external security risks that have the greatest impact on China. Based on the results of international research centers and scientific works, scientists have identified the following risks that will affect China's security in the future: the Sino-American strategic game, unrest in the Taiwan Strait, security along the Belt and Road, the nuclear and missile nebula in the Northeast Asia, the mutation of the new corona virus, the slowdown of the world economy, black gold, the crisis in Ukraine and the dilemma of Sino-European relations.

In this article, the author's attention is focused on Sino-American and China-EU relations. It has been established that China's national security depends to a certain extent on China-EU relations as a result of geopolitical tensions and the domestic political situation in the main EU members. Sino-American relations are of great importance not only for the two countries, but also for the whole world. China's international policy is influenced by geopolitical and regional conflicts in the world and the actions of other geopolitically active players. The Russian-Ukrainian war is developing a special influence on the balance of power and relations between China, the USA and Europe.

The "One Belt, One Road" project launched by China can significantly influence world politics and lead to a change in the structure of trade and economic relations. In the next ten years, this Chinese initiative will remain the largest macroeconomic project in the world. The completion of the "One Belt, One Road" project is scheduled for 2049, which should lead to the consolidation of the vast European-Asian space and part of Africa - these are 65 countries with a population of more than 4 billion people.

The main scenarios of the development of events that will take place in China in the event of the influence of the specified factors are considered. China's policy shows that in order to deal with major

¹ Кандидат політичних наук, заступник начальника інституту Воєнної академії імені Євгенія Березняка, Україна. E-mail: holjanuch@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-0921-6142>.

risks in the future, China will continue to make more concrete contributions, solve more practical problems, and ease conflicts between major powers through cooperation at the global level.

Keywords: China, USA, EU, Sino-American relations, external risks, security, internal and external conflicts.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сьогоднішній день глобальний світовий порядок зазнає чимало змін через конкуренцію та геополітичну перебудову. Від географічних, історичних, політичних та інших факторів залежить дедалі більше економічних рішень, процеси стають менш передбачуваними, а геополітична та економічна невизначеність зростає. На міжнародній арені позиції Китаю посилюються внаслідок економічного та фінансового розвитку своїх ринків у світі. Пекін планує переписати глобальні правила гри відповідно до власних інтересів і цінностей, досягнувши економічного лідерства.

Внаслідок посилення геополітичних розбіжностей протягом останніх років виникають суперечки між Китаєм зі США та іншими західними державами. Це, насамперед, спостерігається при спробі КНР домінувати у басейні Південно-Китайського моря з перспективою створення конкуренції ВМФ США на Тихому океані. Також Китай намагається посилювати вісь «Мінськ-Тегеран-Москва-Пхеньян-Пекін» із можливим підключенням до неї Ер-Ріяду.

Вирішення більше практичних проблем і послаблення конфліктів між великими державами через співпрацю на глобальному рівні – завдання Китаю в перспективі.

Актуальність теми пов'язана зі зростаючою роллю Китаю на міжнародній арені. Як глобальний гравець, Китай у подальшому може встановлювати свої правила в політичному та економічному просторі. Однак, на сьогоднішній день, національна безпека та національні інтереси Китаю залежать в певній мірі від зовнішніх ризиків та дій міжнародних гравців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досить тривалий час сучасний розвиток Китаю, його вплив на порядок формування світової політики є предметом дослідницького інтересу таких міжнародних та українських установ як Міжнародний інститут стратегічних досліджень (IISS), Міжнародний центр перспективних досліджень, Центр дослідження стратегії та безпеки Університету Цінхуа Китаю, Інститут досліджень сучасного Китаю імені Бориса Курца Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України, Національний інститут стратегічних досліджень.

Проведення комплексного якісного дослідження та кількісного аналізу для визначення зовнішніх ризиків безпеці, які матимуть найбільший вплив на Китай у світі, здійснюється насамперед Центром дослідження стратегії та безпеки Університету Цінхуа Китаю. Для проведення дослідження зазначений Центр залучає китайських вчених у галузі міжнародних відносин, представників державних відомств, підприємств і ЗМІ.

Питання впливу зовнішніх ризиків на Китай досліджували вітчизняні та зарубіжні дослідники, а саме: Р. Фройденштейн², Р. Вайтц³, В. Омельченко⁴, В. Скороход⁵, Д. Лікарчук⁶ та інші.

Метою статті є дослідження зовнішніх ризиків безпеки Китаю, які впливають на національні інтереси та безпеку країни. Для досягнення мети дослідження необхідно вирішення таких дослідницьких завдань: розглянути та проаналізувати зовнішні ризики безпеки Китаю, обґрунтувати та спрогнозувати розвиток зовнішніх ризиків безпеки Китаю в майбутньому, проаналізувати шляхи запобігання впливу зовнішніх ризиків на безпеку Китаю.

Виклад основного матеріалу. Після закінчення холодної війни сучасна міжнародна система під впливом зіткнення різних інтересів і гострих конфліктів зазнає різноманітних змін.

² Фройденштейн, Р. (2023). ЄС повинен буде розробити загальний план післявоєнної відбудови України. URL: <https://uworld.news/news/yes-povynen-bude-rozrobyty-zahalnyi-1002325.html> (дата звернення 05.06.2023).

³ Weitz, R. (2023). A Season of Summits in a Divided World. URL: <https://www.chinausfocus.com/foreign-policy/a-season-of-summits-in-a-divided-world> (дата звернення 21.10.2023).

⁴ Омельченко, В. (2023). Китай використовує тупе путінське керівництво Росії. URL: <http://nrcu.gov.ua/news.html?newsID=101581> (дата звернення 15.06.2023).

⁵ Скороход, В. (2020). Підходи Китаю до ролі ООН у врегулюванні конфліктів на Близькому Сході в період «холодної війни». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. №2 (52). С. 10-14.

⁶ Лікарчук, Д. С. (2021). Зовнішня політика Китаю: конфлікти, перспективи, нові сценарії. *Регіональні студії ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. № 25. С. 26-32.

Збройна агресія Росії проти України викликала зрушення у міжнародній політиці, економіці та бізнесі. Ці зміни вплинули на розстановку сил та перебіг подій на міжнародній арені. Мирне та відкрите міжнародне середовище, яке люди сприймали як належне протягом останніх сорока років, зіткнулося з новими випробуваннями.

2022 рік в основному визначався епідемією та війнами. Наслідки пандемії, рекордна інфляція та російсько-українська війна призвели до нової масштабної економічної кризи. Згідно даних МВФ, поточний рік залишається важким з огляду на нестабільні економічні умови – збереження геополітичної напруги та все ще високу інфляцію⁷. За результатами аналізу загроз та викликів, з якими світ зустрівся протягом 2022 року, стає зрозумілим, що далеко не всі проблеми вдається вирішувати.

Китай особливу увагу приділяє можливому виникненню зовнішніх загроз і викликів, які спроможні вплинути на національну безпеку країни, унеможливають чи ускладнюють реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей.

Китайсько-американські відносини мають велике значення не лише для двох країн, а й для всього світу. Вони беруть свій початок ще в післявоєнні роки, коли США були активним учасником у справах Китаю, виступаючи посередниками між Гоміньданом і Комуністичною партією Китаю. У результаті їхньої співпраці і був створений коаліційний уряд Китаю та підписано 1 січня 1946 року угоди між ворогуючими сторонами про припинення військових конфліктів і відновлення шляхів сполучення.

На сьогоднішній день китайсько-американські відносини зазнають найбільших змін з часів «криголаму» 1972 року. Президент США Джоозеф Байден продовжив основний напрямок конкуренції своєї адміністрації з Китаєм. Вона в свою чергу сформувала стратегічну систему конкуренції: Конгрес і виконавча влада співпрацюють один з одним, Республіканська партія та Демократична партія зближуються, і США та їхні союзники тісно координують свою діяльність. На відміну від попередньої адміністрації Д. Трампа, президент Дж. Байден проводить цілеспрямовану та систематичну політику протидії Китаю. У листопаді 2022 року на полях саміту G20 на Балі проведено двосторонню зустріч глав держав Китаю та США. Обговоренню підлягали питання конкуренції між США і Китаєм, криза навколо Тайваню, дотримання прав людини китайським урядом, а також війна в Україні. Президент Байден запевнив голову КНР Сі Цзіньпіна, що США продовжуватимуть активно конкурувати з Китаєм, суперництво не повинно перерости у конфлікт, і підкреслив, що Сполучені Штати та Китай мають відповідально керувати конкуренцією та підтримувати відкриті лінії зв'язку⁸.

Історичний візит до Пекіна держсекретаря США Ентоні Блінкена відбувся 18 червня 2023 року, в результаті якого відбулось встановлення «відкритого та розширеного» діалогу з китайськими офіційними особами. На порядку денному піднімалися питання і про війну Росії проти України. Головою КНР Сі Цзіньпіном заявлено, що слід цінувати спільні інтереси двох країн, а їхні відповідні успіхи є можливістю, а не загрозою одне для одного⁹.

Увесь світ очікує стабільні китайсько-американські відносини, але загострення китайсько-американських конфліктів неминуче призведе до розхитування міжнародної системи, яка не є сприятливою для спільної відповіді людства на глобальні виклики. У 2023 – 2024 роках їх стратегічна конкуренція та заходи стримування Китаю не лише продовжаться, але й будуть розширені. США та країни ЄС по суті кинули Китаю не лише військово-технологічний, але й ідеологічний виклик, що призводить до загострення повномасштабного протистояння з Китаєм у геополітичному просторі.

У сфері науки і технологій США змусили своїх союзників і партнерів запровадити суворіший контроль за експортом напівпровідників у КНР. Економічна та фінансова система

⁷ Гетьманцев, Д. (2023). Світова економіка у 2023 році залишиться під впливом високої інфляції та сповільнення зростання, але оптимізму побільшало. Що це означає для України? URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/886579.html> (дата звернення 13.06.2023).

⁸ Богданьок, О., Прищеп, Я. (2022). На Балі завершилась зустріч лідерів США і Китаю. Що обговорили політики. URL: <https://suspilne.media/316010-lideri-ssa-i-kitau-14-listopada-provedut-zustric-na-bali-zmi/> (дата звернення 05.06.2023).

⁹ Денькович, Я. (2023). Історичний візит Блінкена до Китаю: про що домовились США та КНР. URL: <https://tsn.ua/exclusive/istorichniy-vizit-blinkena-do-kitayu-pro-scho-domovilis-ssha-ta-kr-2353666.html> (дата звернення 07.06.2023).

Китаю також може піддаватися впливу зі сторони Сполучених Штатів котрі спроможні знайти різні важелі впливу на провідні фінансові установи Китаю, запровадити нові закони, щоб суворо обмежити інвестиції в Китай, стимулювати відтік іноземного капіталу з Китаю або примусити американські компанії призупинити свої інвестиції в китайський ринок. Отже, на думку автора, будь-яка зміна стратегії США щодо Китаю призведе до більш інтенсивної китайсько-американської гри, що є зовнішнім ризиком, який матиме найбільший вплив на Пекін у майбутньому.

Питання Тайваню стосується ключових інтересів Китаю, а Тайванська протока також є основним гіпотетичним місцем масштабного військового конфлікту між Китаєм і зовнішніми силами втручання. У серпні 2022 року тодішня спікерка Палати представників Конгресу США Ненсі Пелосі відвідала Тайвань, незважаючи на заперечення Китаю, що викликало рішучу опозицію та рішучі контрзаходи з боку китайського уряду. Цей інцидент серйозно вплинув на китайсько-американські відносини у 2022 році.

Протягом тривалого часу у трикутнику США-Тайвань-КНР залишається одним із ключових принципів стратегічної невизначеності (*strategic ambiguity*), який полягає у збереженні балансу в стосунках Сполучених Штатів з Тайванем, з одного боку, та Сполучених Штатів з Китаєм – з іншого. За цих умов американська підтримка Тайваню та стримування Китаю щодо Тайваню не мали чітко окреслених меж. Проте зростання економічної, політичної та військової могутності Китаю, а особливо посилення його впливу в регіоні підштовхують Вашингтон до перегляду цієї стратегії у напрямку дотримання принципу стратегічної визначеності (*strategic clarity*), який полягає у розумінні Сполученими Штатами чітких стратегічних планів Китаю¹⁰.

Намагання американськими політиками «провокувати» Пекін та порушувати *status quo* щодо питання Тайванської протоки, викликаючи при цьому ланцюгові реакції та кризи, може в подальшому змусити союзників Китаю зайняти прозахідну позицію. Водночас потрібно рішуче боротися з деякими західними політиками (Джон Кірбі, Ненсі Пелосі), які свідомо використовують тайванську тему, щоб провокувати Китай і намагатися викопати «стратегічну пастку».

Співробітництво між США та Тайванем посилюється. У кінці 2022 року прийнято закон, яким передбачено надання 80 мільйонів доларів США владі Тайваню з 2023 по 2027 фінансові роки¹¹. У 2023 році американсько-тайванське військове співробітництво може бути активізовано. Не можна виключити, що США нададуть владі Тайваню велику фінансову та військову допомогу, в тому числі і зброю, яка становитиме загрозу для Китаю. Виходячи з наведеного вище, автор вважає, що ризики для безпеки, пов'язані з проблемою Тайванської протоки, вимагають високого рівня пильності.

У китайських ЗМІ все частіше розглядається вирішення питання Тайваню через «війну», що викликає підтримку населення та підсилює націоналістичні настрої. Ймовірність накладення санкцій з боку США є стримуючим фактором для Пекіну. Застосування сили буде вартувати Сі Цзінпїну його «Китайської мрії» – курсу на велике відродження китайської нації, яке потребує постійного економічного прогресу¹².

Геоетомічні дії Китаю спрямовані на вихід на перше місце в світі по рівню економіки. Для відродження нації та економічного піднесення країни, Китай ініціює проведення регіональних зустрічей на вищому рівні та розширення двосторонніх відносин в рамках проєкту «Один пояс, один шлях».

«Один пояс, один шлях» безпосередньо стосується Європи: по-перше, європейські компанії мають особливий інтерес для китайських інвесторів з огляду на їхній високотехнологічний рівень, інноваційний потенціал, ноу-хау і навички концентрації; по-друге, це доступ на євро-

¹⁰ Голод, В., Бурцев, Д. (2023). Напруженість довкола Тайваню: чи є загроза нової війни?. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3696972-napruzenist-dovkola-tajvanu-ci-e-zagroza-novoi-vijni.html> (дата звернення 07.06.2023).

¹¹ Михайлов, Д. (2023). США вперше нададуть Тайваню військову допомогу за програмою суверенних держав. URL: <https://suspilne.media/563227-ssa-vperse-nadadut-tajvanu-vijskovu-dopomogu-za-programou-suverennih-derzav/> (дата звернення 02.09.2023).

¹² Голод, В., Бурцев, Д. (2023). Вказ. пр.

пейський ринок; по-третє, Європа – це кінцевий пункт китайського «Нового Шовкового шляху» (багато європейських країн використовують китайські інвестиції)¹³.

Захист закордонних інтересів став темою, яка дуже хвилює політичне керівництво Китаю. Це продемонстровано евакуацією Китаєм своїх громадян з України на початку 2022 року та боротьбою з коронавірусом.

Китайські експерти загалом вважають, що політичні зміни та внутрішні конфлікти в прилеглих до Китаю районах і країнах уздовж «Одного поясу, одного шляху» можуть вплинути на безпеку його кордонів та загрожувати інтересам за кордоном¹⁴. Серед можливих сценаріїв можуть бути: внутрішні конфлікти в М'янмі; соціальна криза через економічні труднощі в Пакистані, Бангладеші і Шрі-Ланці, Росії та інших прилеглих до Китаю регіонів. Також не слід забувати і про терористичні атаки на проекти та персонал Китаю в Південній Азії. Ситуація з безпекою в Афганістані та Пакистані погіршилася, що негативно вплинуло на безпекове середовище на північному заході Китаю. Китайсько-африканське співробітництво також ускладнено проблемами, що призводить до затримання чи взагалі до розірвання проектів співпраці.

Складні внутрішні та зовнішні конфлікти в країнах уздовж «Одного поясу, одного шляху» становлять відносно високі ризики для безпеки Китаю. Із стабілізацією протиепідемічної ситуації в світі, кількість і частота виходу китайських компаній і окремих осіб на світовий ринок у 2023 – 2024 роках зростатиме, а відповідно зростатимуть і ризики. У зв'язку з цим китайським підприємствам і окремим особам буде необхідно значною мірою підвищити свою обізнаність щодо запобігання можливих ризиків.

Індо-Тихоокеанський регіон з 2022 року стикається із серйозними транснаціональними викликами та викликами в політиці безпеки, внаслідок яких серед країн регіону зміцніла думка про те, що у ставленні до Китаю краще керуватися політикою виключень, ніж його включеннями та сприяннями впливам Пекіну на регіональні формати. Зростаючий вплив та спроби Китаю змінити Індо-Тихоокеанський регіон і саму міжнародну систему до своїх інтересів і авторитарних уподобань стали масштабним і серйозним викликом для національної безпеки США¹⁵.

Просування США своєї Індо-Тихоокеанської стратегії може спровокувати регіональні перегони озброєнь, і країни зіштовхнуться з ризиком потрапити в безпекову дилему. Однією з вагомих причин прийняття такої стратегії є стримування Сполученими Штатами Китаю у створенні регіональної сфери впливу та перетворення Пекіну на стратегічного лідера в регіоні. У свою чергу Китай критикує Індо-Тихоокеанську стратегію США, адже вона унеможливує спроби Китаю збільшити військову присутність та економічну залежність від країни.

У цьому контексті Японія схвалила три документи що стосуються національної безпеки і оборони країни. Так, згідно «Стратегії національної безпеки», Японія матиме можливості завдання превентивних ударів по ворожих базах та командних пунктах. Можливість нанесення контрудару є ключовим завданням для стримування таких сусідів, як Китай і Північна Корея. У зв'язку з цим альянс зі США визначається основоположним для забезпечення безпеки Японії¹⁶.

Індо-Тихоокеанська стратегія Південної Кореї також передбачає більший простір для тристоронньої співпраці зі США та Австралією для розв'язання регіональних проблем, таких як ланцюги постачання, важливі природні ресурси та глобальна зміна клімату¹⁷.

¹³ Кіктенко, В.О. (2017). «Один пояс, один шлях» – глобальний гео економічний проект Китаю. Журнал «Україна-Китай», 2 (8). URL: <https://sinologist.com.ua/odin-poyas-odin-shlyah-globalnij-geoeconomichnij-proekt-kitayu/> (дата звернення 12.06.2023).

¹⁴ Li Xiao, Li Junjiu. (2022) «One Belt, One Road» and the Reconstruction of China's Geopolitical and Economic Strategy. URL: https://brgg.fudan.edu.cn/articleinfo_5008.html (дата звернення 12.06.2023).

¹⁵ Дужа, І., Мельник, Л., Грек, І. (2023). Індо-Тихоокеанський регіон в стратегії США. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії.* №46. С. 285-290.

¹⁶ Москаленко, Ю. (2023). Основоположним для забезпечення своєї безпеки Японія визначила альянс зі США. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/osnovopolozhnim-dlja-zabezpechennja-svojeji-bezpeki-japonija-viznachila-aljans-zi-ssha.html> (дата звернення 13.06.2023).

¹⁷ Крутякова, Ю. (2023). Південна Корея приймає свій перший саміт з лідерами тихоокеанських островів. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2029603-pivdenna-koreya-priymaye-sviy-pershiy-samit-z-liderami-tikhookeanskikh-ostroviv> (дата звернення 13.06.2023).

На думку міжнародних аналітиків, напруженість у сфері безпеки в Північно-Східній Азії продовжить загострюватися у 2023 – 2024 роках, а ризики регіональної безпеки, пов'язані з ядерною зброєю та ракетами, посилюватимуться¹⁸.

Зокрема, на початку квітня 2023 року в засобах масової інформації прозвучало про готовність міністерства оборони Північної Кореї до проведення сьомого ядерного випробування з метою перевірки характеристик тактичних боеголовки перед початком їхнього масового виробництва та постановки на озброєння. Було здійснено підготовку до запуску військового розвідувального супутника, а також, під приводом реагування на спільні навчання Південної Кореї та США, випробовано різні ракетні системи озброєнь¹⁹. Відповідні заходи спровокують ескалацію змагання між країнами всередині та за межами регіону щодо ядерної проблеми Північної Кореї.

США можуть скористатися можливістю розгорнути протиракетну систему в Японії та Південній Кореї, провести масштабні спільні військові навчання, та активізувати взаємодію з НАТО, з Великобританією та Австралією та іншими військовими альянсами, що збільшить напруженість між Китаєм і Південною Кореєю. У підсумку можна сказати, що на безпеку Північно-Східної Азії впливають два фундаментальні фактори – надмірна тривога та реакція США та їхніх союзників на розвиток Китаю та відсутність механізму розвитку безпеки на Кореїському півострові.

Не менш важливим випробуванням для безпеки країн всього світу стало масове поширення інфекційних захворювань серед населення. За останні чотири роки людство пережило важку боротьбу з епідемією. Головний лікар компанії Moderna Пол Бертон переконаний, що домінуючий зараз у світі різновид коронавірусу «Дельта» і виявлена нещодавно в Південній Африці мутація «Омікрон» можуть призвести до появи нового суперваріанту вірусу, який може мати непередбачувані особливості²⁰. Зіткнувшись із цією ситуацією, країни в усьому світі, включно з Китаєм, оптимізують і коригують свої заходи профілактики та контролю епідемій.

Незважаючи на заходи, які проводять країни, в тому числі і Китай, мутацію нового коронавірусу можна віднести до десятка найбільших ризиків для глобальної безпеки у майбутньому. Внаслідок продовження Китаєм курсу щодо лідерства на світовому ринку, зростає і ризик імпорту епідемії. Можливі сценарії розвитку: новий витік інфекційних захворювань швидко поширяться по всьому світу, з'являються нові штами з вищою вірулентністю та ще вищим рівнем летальності, відбудеться посилення політики профілактики та контролю епідемії, внаслідок затримання епідемії світова економіка відновлюватиметься.

Досвід глобальної боротьби з епідемією показує, що люди все ще мають обмежені уявлення про новий коронавірус і не знають закони поширення та мутації штаму вірусу. Всі країни світу повинні співпрацювати в глобальному управлінні громадською охороною здоров'я, долати виклики та звести до мінімуму невизначеність розвитку епідемії.

Під час пандемії три основні економіки, а саме Китаю, США та ЄС сповільнили темпи свого зростання. Світ перебував у економічному застої. Торгівля товарами та послугами зросла різною мірою, хоча вона не повернулася на рівень до нової епідемії корони. Номінальні відсоткові ставки залишалися високими практично у всіх країнах, капітал швидко повертався до розвинутих економік, а глобальна інфляція злетіла до найвищого рівня за десятиліття.

За даними Світового банку, світова економіка сповільниться з очікуваних 2,9% у 2022 році до 1,7% поточного року. При цьому зростання економік розвинутих країни загальмує до 0,5%, половина економік ЄС за підсумками року увійде до рецесії. Зокрема, у МВФ замість «жорсткого 2023 року» заявили про очікування «покращення прогнозу для світової економіки із другої половини поточного року» на тлі позитивних економічних показників і тенденцій: стрімке послаблення ковідних обмежень у Китаї, збільшення пропозиції енергоресурсів і падіння цін на газ до мінімуму з вересня 2021 року, нормалізація інвестиційних очікувань у ЄС, впровадження

¹⁸ Мельник, Т. А. (2021). *Ядерне стримування в євроатлантичній системі безпеки*. Дисертація. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.

¹⁹ Гриценко, А. (2023). Ядерна гра Північної Кореї. URL: https://lb.ua/world/2023/05/30/557760_yaderna_gra_pivnichnoi_korei.html (дата звернення 13.06.2023).

²⁰ Світом поширюється новий штам коронавірусу «Омікрон». URL: <https://medicover.ua/koronavirus/omikron.html> (дата звернення 15.06.2023).

значних пакетів субсидій, стимулюючих «зелений перехід», насамперед, у США, а також ЄС і Китаї²¹.

У свою чергу, Національний інститут стратегічних досліджень прогнозує, що економіка країн Східної Азії й Тихоокеанського регіону прискориться до 4,3 % у 2023 році, а потім ще збільшиться до 4,9 % у 2024 році. Подальший економічний розвиток у регіоні переважно буде залежати від економік економіки Китаю, Індонезії та Таїланду. У 2023 році Світовий банк прогнозує дещо менше зростання економіки Китаю (на 4,3 %). Це пов'язано, насамперед, із пандемією і пов'язаних з нею перебоїв у ланцюгах постачання, слабший зовнішній попит та негаразди у секторі нерухомості. Разом із тим, 2024 рік обіцяє бути дещо оптимістичнішим в економічному сенсі зі зростанням ВВП Китаю на рівні 5 %²².

На сьогоднішній день фінансовий ринок Китаю перебуває під величезним тиском внаслідок підвищення відсоткових ставок, прийнятих Федеральною резервною системою США у відповідь на високу інфляцію, глобального хаосу ланцюга поставок і ланцюгових реакцій у різних країнах. Зокрема, розширення різниці в відсоткових ставках між Сполученими Штатами та Гонконгом посилює відтік капіталу і продовжить впливати на систему обмінних курсів Гонконгу та фондовий ринок²³. Оскільки країни поступово повертаються до нормального життя, економічна політика стабілізується, то і повинна відбуватись скоординована макроекономічна політика між основними країнами.

Війна Росії та України створила нові виклики для нафтогазової галузі країн світу. Західні країни запровадили ембарго на російську нафту та газ, обмежили ціни та спроби диверсифікувати постачання.

У 2023 році в Саудівській Аравії та багатьох інших країнах, які входять до ОПЕК+, відбувається скорочення видобутку нафти приблизно на 1,16 млн барелів на добу. Країни ОПЕК+ домовились скоригувати загальний рівень видобутку нафти до 40,46 млн барелів на добу з 2024 року. Головним фактором, який впливає на видобуток нафти, є обмеження потужностей у західноафриканських країнах – Нігерії та Анголі²⁴. Враховуючи зазначене, вартість імпортованої в Китай нафти зростає, а тиск підвищення цін буде передано вздовж промислового ланцюга до середньої та нижньої частини галузі.

Запровадження Сполученими Штатами санкцій проти Росії надзвичайно впливає на імпорт енергоносіїв до Китаю, що змушує Пекін шукати додаткові поставки з Центральної та Східної Азії. До призупинення існуючих проектів двостороннього енергетичного співробітництва між Китаєм та іншими країнами може призвести до зовнішнього втручання США в неспокійну внутрішньополітичну ситуацію в Центральній Азії, Африці та Латинській Америці. Китай залишається однією з найбільших економічних держав із високою залежністю від іноземної енергії. Зміни, які відбуваються в міжнародному середовищі безпеки в останні роки, принесли нові виклики та загрози енергетичній безпеці Китаю.

Російсько-українська війна вплинула на баланс сил і взаємовідносини між Китаєм, США, Росією та Європою. Європа та Захід продовжують допомагати Україні та тиснути на Росію, використовуючи дипломатію.

Від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну телефонна розмова між Володимиром Зеленським і Сі Цзінпінгом відбулася 26 квітня 2023 року. Обговорювались питання реалізації української формули миру, повернення з Росії депортованих українських дітей, звільнення полонених, а також забезпечення роботи Чорноморської зернової ініціативи²⁵. Слід за-

²¹ Гетьманцев, Д. (2023). Світова економіка у 2023 році залишиться під впливом високої інфляції та сповільнення зростання, але оптимізму побільшало. Що це означає для України? URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/886579.html> (дата звернення 13.06.2023).

²² Гавриленко, Н., Широкий, Г. (2023). Перспективи світової економіки в 2023-2024 роках. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhнародni-vidnosyni/perspektyvy-svitovoyi-ekonomiky-v-2023-2024-rokakh> (дата звернення 22.06.2023).

²³ Fan Xiwen. (2023). The future of Hong Kong dollar. URL: <https://www.21jingji.com/article/20230810/herald/1f2d9cb31004904b56a37fcb38897818.html> (дата звернення 15.09.2023).

²⁴ Павлиш, О. (2023). ОПЕК+ навряд чи посилить скорочення поставок нафти на засіданні у неділю – ЗМІ. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/06/1/700741/> (дата звернення 22.06.2023).

²⁵ Зеленський озвучив деталі своєї недавньої розмови з лідером Китаю. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyi-si-rozмова-detali/32384184.html> (дата звернення 22.06.2023).

значити, що з 2013 року зустрічей та переговорів між президентами Китаю та України не відбувалось, та, більш того, китайський лідер не відреагував на пропозиції президента України Володимира Зеленського.

Захід скептично поставився до запропонованого Китаєм «мирного плану» із 12 пунктів щодо деескалації та остаточного припинення вогню в Україні. Китай продовжує засуджувати Росію за вторгнення в Україну та звинувачує Захід у надмірному втручанні у справи України.

Російська збройна агресія проти України призводить до виникнення ризиків міжнародній безпеці, в тому числі і Китаю. По-перше, не можна повністю виключати можливість втягнення у війну країн НАТО. Наслідки буде важко контролювати в разі прямого військового конфлікту між країнами НАТО та Росією. По-друге, залякування Росією можливим використанням тактичної ядерної зброї викликало сильну реакцію США і ЄС, які почали розглядати заходи страхування. Збільшився ризик проведення локальних ядерних воєн. По-третє, геополітичні наслідки війни можуть посилитися. Деякі китайські компанії та приватні особи зіштовхуються з важким вибором, і навіть існує загроза вторинних санкцій.

Російське вторгнення в Україну в 2022 році значно вплинуло на відносини між Китаєм та ЄС. Особливо відносини ускладнились після звинувачення лідерів країн ЄС щодо прихильності Китаю до Росії²⁶. Але, в 2023 році відносини між двома сторонами стабілізуються внаслідок проведення їхніми лідерами зустрічей, самітів та переговорів.

Так, нещодавно на тристоронніх переговорах із президентом Франції Еммануелем Макроном та головою Європейської комісії Урсулою фон дер Ляєн голова КНР Сі Цзіньпін заявив: «співпраця з ЄС – один із пріоритетів політики Китаю, який готовий і надалі підтримувати тісну комунікацію, зміцнювати стратегічну взаємну довіру, зосереджуватися на взаємній вигоді та взаємовигідній співпраці, спільно долати негаразди»²⁷.

У свою чергу на саміті у Брюсселі (Бельгія) 30 червня 2023 року лідери країн-членів ЄС погодили політику «зниження ризиків» у відносинах із Китаєм. А також підтвердили, що Китай і далі залишається його важливим торговельно-економічним партнером та водночас зауважили, що Євросоюз хоче знизити економічну залежність від КНР і здійснюватиме диверсифікацію там, де це можливо²⁸.

Національна безпека Китаю в певній мірі залежить від відносин Китай-ЄС внаслідок розвитку світової економіки та внутрішньополітичної ситуації в основних членах ЄС. Ідеологічні антагонізми ще більше вплинуть на відносини Китаю та ЄС. Упередження європейських країн щодо цінностей та ідеології Китаю не слабшатимуть. На сьогоднішній день між КНР і Європою, на відміну від Сполучених Штатів, в основному немає серйозних безпекових і геополітичних конфліктів. Китаю вдається диференціювати природу своїх конфліктів зі США та Європою і це є одним із ключових факторів для тенденції відносин Китаю та ЄС у 2023 році.

Висновки. Національна безпека Китаю забезпечується шляхом проведення виваженої державної політики та здатністю країни своєчасно виявляти, запобігати і нейтралізувати реальні та потенційні загрози національним інтересам громадян. На сьогоднішній день можна виділити наступні найбільші ризики для зовнішньої безпеки Китаю: стратегічну гру між Китаєм і США, ситуацію в Тайванській протоці, напруженість у сфері безпеки в Північно-Східній Азії та глобальний ланцюг поставок, безпеку вздовж «Одного поясу, одного шляху», мутацію нового вірусу корони, російсько-українську війну, уповільнення світової економіки та «чорне золото».

Сучасна дипломатія Китаю забезпечує сприятливі умови для розвитку країни, розширює і підсилює двосторонні відносини, бере активну участь у багатосторонніх процесах з метою запобігання впливу зовнішніх ризиків на безпеку Китаю. У свою чергу, керівництво Китаю виважено проводить зовнішню політику щодо недопущення зовнішніх ризиків безпеки дотримуючись таких основних засад: мирне співіснування, тобто взаємна пошана суверенітету і тери-

²⁶ McDonell, S. (2023). The Ukraine crisis is a major challenge for China. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-60492134> (дата звернення 22.06.2023).

²⁷ Гасюк, Д. (2023). Сі Цзіньпін пояснив, чим важливі відносини із ЄС. URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/vidnosini-mizh-kitajem-ta-jes-je-osnovoju-zovnishnoji-politiki-kitaju-si-tszinpin-919179.html> (дата звернення 02.07.2023).

²⁸ ЄС погодив політику відносин із Китаєм і закликає КНР тиснути на РФ. URL: <https://m.gordonua.com/ukr/news/worldnews/jes-pogodiv-politiku-vidnosin-iz-kitajem-i-zaklikaje-knr-tisnuti-na-rf-1671110.html> (дата звернення 02.07.2023).

торіальної цілісності, взаємний ненапад, невтручання у внутрішні справи один одного, рівність і взаємна вигода.

Китаю важко змінити тенденцію до загострення конфліктів між великими державами, в той же час, будучи великою країною та другою країною за величиною економіки, яка керується концепцією спільноти зі спільним майбутнім для людства, Китай буде продовжувати робити більш конкретні внески, вирішувати більше практичних проблем і послабляти конфлікти між великими державами через співпрацю на глобальному рівні. Це може бути основним шляхом безпечної боротьби з основними ризиками в перспективі.

Список джерел

1. Богданьок, О., Прищепа, Я. (2022). На Балі завершилась зустріч лідерів США і Китаю. Що обговорили політики. URL: <https://suspilne.media/316010-lideri-ssa-i-kitau-14-listopada-provedut-zustric-na-bali-zmi/> (дата звернення 05.06.2023).
2. Гавриленко, Н., Широкий, Г. (2023). Перспективи світової економіки в 2023-2024 роках. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhнародni-vidnosynu/perspektyvy-svitovoyi-ekonomiky-v-2023-2024-rokakh> (дата звернення 22.06.2023).
3. Гасюк, Д. (2023). Сі Цзіньпін пояснив, чим важливі відносини із ЄС. URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/vidnosini-mizh-kitajem-ta-jes-je-osnovoju-zovnishnoji-politiki-kitaju-si-tszinpin-919179.html> (дата звернення 02.07.2023).
4. Гетьманцев, Д. (2023). Світова економіка у 2023 році залишиться під впливом високої інфляції та сповільнення зростання, але оптимізму побільшало. Що це означає для України? URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/886579.html> (дата звернення 13.06.2023).
5. Голод, В., Бурцев, Д. (2023). Напруженість довкола Тайваню: чи є загроза нової війни? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3696972-napruzenist-dovkola-tajvanu-ci-e-zagroza-novoi-vijni.html> (дата звернення 07.06.2023).
6. Гриценко, А. (2023). Ядерна гра Північної Кореї. URL: https://lb.ua/world/2023/05/30/557760_yaderna_gra_pivnichnoi_korei.html (дата звернення 13.06.2023).
7. Денькович, Я. (2023). Історичний візит Блінкена до Китаю: про що домовились США та КНР. URL: <https://tsn.ua/exclusive/istorichnij-vizit-blinkena-do-kitayu-pro-scho-domovilis-ssha-ta-knr-2353666.html> (дата звернення 07.06.2023).
8. Дужа, І., Мельник, Л., Грек, І. (2023). Індо-Тихоокеанський регіон в стратегії США. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. №46. С. 285-290.
9. ЄС погодив політику відносин із Китаєм і закликає КНР тиснути на РФ. URL: <https://m.gordonua.com/ukr/news/worldnews/jes-pogodiv-politiku-vidnosin-iz-kitajem-i-zaklikaje-knr-tisnuti-na-rf-1671110.html> (дата звернення 02.07.2023).
10. Зеленський озвучив деталі своєї недавньої розмови з лідером Китаю. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyi-si-rozмова-detali/32384184.html> (дата звернення 22.06.2023).
11. Кіктенко, В.О. (2017). «Один пояс, один шлях» – глобальний гео економічний проект Китаю. Журнал «Україна-Китай», 2 (8). URL: <https://sinologist.com.ua/odin-poyas-odin-shlyah-globalnij-geoeconomichnij-proekt-kitayu/> (дата звернення 12.06.2023).
12. Крутякова, Ю. (2023). Південна Корея приймає свій перший саміт з лідерами тихоокеанських островів. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2029603-pivden-na-koreya-priymaye-sviy-pershij-samit-z-liderami-tikhookeanskikh-ostroviv> (дата звернення 13.06.2023).
13. Лікарчук, Д. С. (2021). Зовнішня політика Китаю: конфлікти, перспективи, нові сценарії. *Регіональні студії ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. № 25. С. 26-32.
14. Мельник Т.А. (2021). *Ядерне стримування в євроатлантичній системі безпеки*. Дисертація. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
15. Михайлов, Д. (2023). США вперше нададуть Тайваню військову допомогу за програмою суверенних держав. URL: <https://suspilne.media/563227-ssa-vperse-nadadut-tajvanu-vijskovu-dopomogu-za-programou-suverennih-derzav/> (дата звернення 02.09.2023).
16. Москаленко, Ю. (2023). Основоположним для забезпечення своєї безпеки Японія визначила альянс зі США. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/osnovopolozhnim-dlja-zabezpechennja-svojeji-bezpeki-japonija-viznachila-aljans-zi-ssha.html> (дата звернення 13.06.2023).

17. Омельченко, В. (2023). Китай використовує тупе путінське керівництво Росії. URL: <http://nrcu.gov.ua/news.html?newsID=101581> (дата звернення 15.06.2023).
18. Павлиш, О. (2023). ОПЕК+ навряд чи посилить скорочення поставок нафти на засіданні у неділю – ЗМІ. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/06/1/700741/> (дата звернення 22.06.2023).
19. Світом поширюється новий штам коронавірусу «Омікрон». URL: <https://medicover.ua/koronavirus/omikron.html> (дата звернення 15.06.2023).
20. Скороход, В. (2020). Підходи Китаю до ролі ООН у врегулюванні конфліктів на Близькому Сході в період «холодної війни». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. № 2 (52). С. 10-14.
21. Фройденштейн, Р. (2023). ЄС повинен буде розробити загальний план післявоєнної відбудови України. URL: <https://uworld.news/news/yes-povynen-bude-rozrobyty-zahalnyi-1002325.html> (дата звернення 05.06.2023).
22. Fan Xiwen. (2023). The future of Hong Kong dollar. Available from: <https://www.21jingji.com/article/20230810/herald/1f2d9cb31004904b56a37fcb38897818.html> (Accessed: 15.09.2023).
23. Li Xiao, Li Junjiu. (2022). “One Belt, One Road” and the Reconstruction of China’s Geopolitical and Economic Strategy. Available from: https://brgg.fudan.edu.cn/articleinfo_5008.html (Accessed: 12.06.2023).
24. McDonell, S. (2023). The Ukraine crisis is a major challenge for China. *BBC News*. Available from: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-60492134> (Accessed: 22.06.2023).
25. Weitz, R. (2023). A Season of Summits in a Divided World. Available from: <https://www.chinausfocus.com/foreign-policy/a-season-of-summits-in-a-divided-world> (Accessed: 21.10.2023).

References

1. Bohdanok, O., Pryshchepa, Ya. (2022). Na Bali zavershylas zustrich lideriv SShA i Kytaiu. Shcho obhovoryly polityku. Available from: <https://suspilne.media/316010-lideri-ssa-i-kitau-14-listopada-provedut-zustric-na-bali-zmi/> (Accessed: 05.06.2023).
2. Havrylenko, N., Shyrokyi, H. (2023). Perspektyvy svitovoi ekonomiky v 2023-2024 rokakh. Available from: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/perspektyvy-svitovoyi-ekonomiky-v-2023-2024-rokakh> (Accessed: 22.06.2023).
3. Hasiuk, D. (2023). Si Tszinpin poiasnyv, chym vazhlyvi vidnosyny iz YeS. Available from: <https://glavcom.ua/world/world-politics/vidnosini-mizh-kitajem-ta-jes-je-osnovoju-zovnishnoji-politiki-kitaju-si-tszinpin-919179.html> (Accessed: 02.07.2023).
4. Hetmantsev, D. (2023). Svitova ekonomika u 2023 rotsi zalyshtsia pid vplyvom vysokoi inflatsii ta spovilnennia zrostantia, ale optymizmu pobilshalo. Shcho tse oznachae dlia Ukrainy? Available from: <https://interfax.com.ua/news/blog/886579.html> (Accessed: 13.06.2023).
5. Holod, V., Burtsev, D. (2023). Napruzhenist dovkola Taivaniu: chy ye zahroza novoi viiny? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3696972-napruzhenist-dovkola-tajvanu-ci-e-zagroza-novoi-vijni.html> (Accessed: 07.06.2023).
6. Hrytsenko, A. (2023). Yaderna hra Pivnichnoi Korei. Available from: https://lb.ua/world/2023/05/30/557760_yaderna_gra_pivnichnoi_korei.html (Accessed: 13.06.2023).
7. Denkovych, Ya. (2023). Istorychnyi vizyt Blinkena do Kytaiu: pro shcho domovylys SShA ta KNR. Available from: <https://tsn.ua/exclusive/istorichniy-vizit-blinkena-do-kitayu-pro-schodomovilis-sshata-kr-2353666.html> (Accessed: 07.06.2023).
8. Duzha, I., Melnyk, L., Hrek, I. (2023). Indo-Tykhookeanskyi rehion v stratehii SShA. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filos.-politolog. studii*. №46. S. 285-290.
9. YeS pohodyv polityku vidnosyn iz Kytaiem i zaklykaie KNR tysnuty na RF. Available from: <https://m.gordonua.com/ukr/news/worldnews/jes-pogodiv-politiku-vidnosin-iz-kitajem-i-zaklykaje-kr-tisnuti-na-rf-1671110.html> (Accessed: 02.07.2023).
10. Zelenskyi ozvuchyv detali svoiei nedavnoi rozmovy z liderom Kytaiu. Available from: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyi-si-rozmova-detali/32384184.html> (Accessed: 22.06.2023).

11. Kiktenko, V.O. (2017). "Odyn poias, odyn shliakh" – hlobalnyi heoekonomichnyi proekt Kytau. Zhurnal "Ukraina-Kytai", 2 (8). Available from: [https://sinologist.com.ua/odin-poyas-odin-shlyah-globalnij-geoekonomichnij-proekt -kitayu/](https://sinologist.com.ua/odin-poyas-odin-shlyah-globalnij-geoekonomichnij-proekt-kitayu/) (Accessed: 12.06.2023).
12. Krutiakova, Yu. (2023). Pivdena Koreia pryimaie svii pershyi samit z lideramy tykhookeanskykh ostroviv. Available from: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2029603-pivdena-koreya-priymaye-sviy-pershiy-samit-z-liderami-tikhookeanskikh-ostroviv> (Accessed: 13.06.2023).
13. Likarchuk, D. S. (2021). Zovnishnia polityka Kytau: konflikty, perspektyvy, novi stsenarii. *Rehionalni studii DVNZ "Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet"*. № 25. S. 26-32.
14. Melnyk T.A. (2021). *Yaderne strymuvannia v yevroatlantychnii systemi bezpeky*. Dysertatsiia. Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I. I. Mechnykova.
15. Mykhailov, D. (2023). SShA vperse nadadut Taivaniu viiskovu dopomogu za prohramoiu suverennykh derzhav. Available from: <https://suspilne.media/563227-ssa-vperse-nadadut-tajvanu-vijskovu-dopomogu-za-programou-suverennih-derzav/> (Accessed: 02.09.2023).
16. Moskalenko, Yu. (2023). Osnovopolozhnyim dlia zabezpechennia svoiei bezpeky Yaponiia vyznachyla aliats zi SShA. Available from: <https://zn.ua/ukr/WORLD/osnovopolozhnim-dlja-zabezpechennja-svojeji-bezpeki-japonija-viznachila-aljans-zi-ssha.html> (Accessed: 13.06.2023).
17. Omelchenko, V. (2023). Kytai vykorystovuie tupe putinske kerivnytstvo Rosii. Available from: <http://nrcu.gov.ua/news.html?newsID=101581> (Accessed: 15.06.2023).
18. Pavlysh, O. (2023). OPEK+ navriad chy posylyt skorochennia postavok nafty na zasidanni u nediliu – ZMI. Available from: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/06/1/700741/> (Accessed: 22.06.2023).
19. Svitom poshyriuietsia novyi shtam koronavirusu "Omikron". URL: <https://medicover.ua/koronavirus/omikron.html> (Accessed: 15.06.2023).
20. Skorokhod, V. (2020). Pidkhody Kytau do roli OON u vrehuliuvanni konfliktiv na Blyzkomu Skhodi v period "kholodnoi viiny". *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. № 2 (52). S. 10-14.
21. Froidenshtein, R. (2023). YeS povynen bude rozrobyty zahalnyi plan pisliavoiennoi vidbudovy Ukrainy. Available from: <https://uworld.news/news/yes-povynen-bude-rozrobyty-zahalnyi-1002325.html> (Accessed: 05.06.2023).
22. Fan Xiwen. (2023). The future of Hong Kong dollar. Available from: <https://www.21jingji.com/article/20230810/herald/1f2d9cb31004904b56a37fcb38897818.html> (Accessed: 15.09.2023).
23. Li Xiao, Li Junjiu. (2022). "One Belt, One Road" and the Reconstruction of China's Geopolitical and Economic Strategy. Available from: https://brgg.fudan.edu.cn/articleinfo_5008.html (Accessed: 12.06.2023).
24. McDonell, S. (2023). The Ukraine crisis is a major challenge for China. *BBC News*. Available from: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-60492134> (Accessed: 22.06.2023).
25. Weitz, R. (2023). A Season of Summits in a Divided World. Available from: <https://www.chinausfocus.com/foreign-policy/a-season-of-summits-in-a-divided-world> (Accessed: 21.10.2023).